

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี บทสรุปนี้ประกอบด้วย วัตถุประสงค์การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงสู่ความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี 2) เพื่อศึกษาปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพการเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน 3) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้แทนองค์กรที่เกี่ยวข้อง จำนวน 6 คน ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลตำบลบางขุนไทร จำนวน 3 คน ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร จำนวน 2 คน ผู้แทนสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) จำนวน 1 คน และตัวแทนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง จำนวน 10 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ร่วมกับการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นวัตถุประสงค์โดยวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ร่วมกับตารางสรุปผลจากแบบสอบถาม และเขียนวิเคราะห์เชิงพรรณนา

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

1.1 ปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม

1.1.1 ปัญหามลภาวะทางน้ำ เกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่เกิดจากการทิ้งน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ติดต่อกับชายฝั่งตำบลบางขุนไทร และบ้านเรือนบริเวณ

ชายฝั่งทะเล การทิ้งขยะลงคลองไหลสู่ทะเล ซึ่งยังไม่เกิดผลกระทบต่อหอยแครงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และไม่พบปัญหาป่าชายเลนถูกทำลาย

1.1.2 ปัญหาการใช้เครื่องมือไม่เหมาะสม ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้เครื่องมือคราดหอย เนื่องจากการใช้คราดทำให้ได้หอยแครงในปริมาณที่มาก การซื้อลูกหอย ส่งผลกระทบและสร้างความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศชายฝั่ง การเกิดปัญหาน้ำดินเลนเสียหาย ส่งผลให้ลูกหอยแครงไม่สามารถเจริญเติบโตได้ ผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ก็จะเก็บหอยแครงได้ปริมาณที่น้อยลง ส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัว

1.1.3 ปัญหาป่าชายเลนถูกทำลาย ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี 2545 เป็นต้นมา ไม่มีการทำลายป่าชายเลน แต่กลับมีพื้นที่ป่าชายเลนเพิ่มมากขึ้น สภาพป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์ เป็นแหล่งให้ลูกหอยแครงมีที่ฟักตัว และมีอาหารเพียงพอสำหรับการเพิ่มขนาดและปริมาณของหอยแครง

1.2 ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

1.2.1 ปัญหาการประกอบอาชีพไม่ยั่งยืน การใช้เครื่องมือหรืออุปกรณ์เข้ามาช่วยซึ่งจะทำให้ได้ปริมาณหอยที่มาก แต่จะส่งผลกระทบต่อการขยายพันธุ์และการเจริญเติบโตของหอยแครง ทำให้ผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยด้วยมือประสบปัญหาการเก็บหอยแครงได้ปริมาณน้อยลงกระทบต่อรายได้ที่น้อยลง แต่ทราบใ้ด้ายังเก็บหอยด้วยมือ อาชีพนี้จะเป็นอาชีพที่ยั่งยืนเพราะสามารถสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพได้ตลอดปี

1.2.2 ปัญหาการขาดแคลนเงินทุน ด้านการขาดแคลนเงินทุนในการประกอบอาชีพนั้น ยังไม่ป็นปัญหาสำคัญ เนื่องจากการประกอบอาชีพใช้เงินทุนไม่มาก อาศัยแรงงานและความขยันของแต่ละคน แต่อีกสาเหตุหนึ่งของการที่มีรายได้จากการเก็บหอยน้อยลง คือ ผู้ประกอบอาชีพไม่สามารถกำหนดราคาขายเองได้

2. ปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

2.1 ปัจจัยทางสังคม

2.1.1 การมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเกิดจากวัฒนธรรมความสัมพันธ์ในชุมชน ภูมิปัญญา และสำนึกร่วมของคนในชุมชน โดยเริ่มจากการเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ เพื่อหาทางออกร่วมกันในการแก้ไขปัญหาต่างๆ และนำข้อสรุปที่ได้ไปสู่การปฏิบัติ และติดตามผลการดำเนินงาน

2.1.2 การรวมกลุ่ม การรวมตัวกันเป็นกลุ่มของคนในชุมชนนั้น ในทุกกลุ่มเกิดจากผู้นำชุมชนที่มองเห็นปัญหาที่เกิดขึ้น จึงมีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหา ในส่วนของการแก้ไขปัญหารือคราดซึ่งเป็นการทำลายทรัพยากรชายฝั่งของตำบลบางขุนไทร ก็มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งทะเล เพื่อร่วมดูแล ในส่วนของผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงเอง เดิมเคยมีการจัดตั้งกลุ่ม แต่ไม่ประสบความสำเร็จ จึงต้องล้มเลิกไป เนื่องจากขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการช่วยประสานด้านการจัดการกลุ่ม การจัดหาตลาด

2.1.3 ชุมชนเข้มแข็ง ความเข้มแข็งของชุมชนเกิดขึ้นได้เนื่องจากมีผู้นำที่เสียสละ เป็นที่ยอมรับ และสามารถให้ชุมชนร่วมกันในการกำหนด กฎเกณฑ์ กติกาภายในชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง การทำงานของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลในการเฝ้าระวังแหล่งทรัพยากร ความช่วยเหลือจากองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร ในการประสานความร่วมมือแก้ไขปัญหากับองค์กรต่างๆ เช่น หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบองค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันการศึกษาในท้องถิ่น กองทุนเพื่อพัฒนาสังคม ฯลฯ เป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง แต่ก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาการลักลอบใช้เครื่องมือให้หมดไปได้ นอกจากนี้ชุมชนยังมีปัญหาด้านการกำหนดราคาจำหน่ายซึ่งถูกผูกขาดจากพ่อค้าคนกลาง

2.2 ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม

2.2.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ประชาชนในตำบลบางขุนไทรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งในโซนบกและโซนทะเล ในด้านโซนบกภาคเกษตรได้ปรับเปลี่ยนการทำเกษตรด้วยการใช้สารเคมี มาเป็นการใช้สารชีวภาพแทน เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมชายฝั่ง โซนทะเล ให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงโดยไม่ใช้เครื่องมือจับที่ทำลายหน้าดิน และร่วมกันดำเนินการอนุรักษ์แหล่งกำเนิดหอยแครง ตลอดจนให้ความสำคัญกับป่าชายเลน กำหนดแนวทางจัดการด้านสิ่งแวดล้อม การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชายฝั่งด้วยความประหยัด

2.2.2 วิถีชีวิตที่สอดคล้อง การประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือ นั้น เป็นการดำเนินวิถีชีวิตซึ่งนับเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมมาตั้งแต่ปู่ ย่า ตา ยาย โดยอาศัยเครื่องมือที่สร้างขึ้นจากภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นเครื่องมือที่มีส่วนช่วยให้สามารถออกไปเก็บหอยได้ไกลขึ้น ไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ไม่สิ้นเปลืองในเรื่องของต้นทุนการประกอบอาชีพ นับเป็นการประกอบอาชีพที่สามารถปฏิบัติตัวให้กลมกลืนไปกับธรรมชาติ และเป็นวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อกันมา

2.3 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

2.3.1 การพึ่งตนเอง พื้นฐานของอาชีพเก็บหอยแครง เป็นอาชีพที่อาศัยธรรมชาติเป็นตัวกำหนด ขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ของหอยแครง ช่วงเวลาน้ำขึ้นน้ำลงในแต่ละวัน ปัจจุบันผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในแต่ละวัน ถึงแม้รายได้จะไม่มากเหมือนอดีต แต่รายได้ที่ได้รับจากการขายหอยแครงที่จำกัดในแต่ละครั้ง ก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ โดยผู้ประกอบการส่วนใหญ่ ยึดหลักพอมีพอกิน และการพึ่งตนเองยังเกิดจากการเรียนรู้และยอมรับบทเรียนจากชุมชนอื่น นำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นรูปธรรมด้วย

2.3.2 การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่สำคัญ คือ ป่าชายเลน อันเป็นแหล่งกำเนิดของหอยแครง หอยเสียบ ปูทะเล กุ้ง และสัตว์น้ำประเภทอื่นๆ ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ เป็นสิ่งที่กำหนดการประกอบอาชีพของคนในพื้นที่ ในส่วนของอาชีพการเก็บหอยแครงด้วยมือ เป็นอาชีพที่ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม จึงมีการส่งเสริมการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือเปล่า ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้สามารถเลือกเก็บหอยแครงที่โตเต็มที่และขนาดเหมาะสม เกิดการรักษาความสมดุลทางธรรมชาติและสามารถเก็บหอยแครงได้ตลอดไป

3. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

3.1 แนวทางการบริหารจัดการด้านสังคม

3.1.1 การมีส่วนร่วม หน่วยงานของภาครัฐ ต้องเข้ามามีบทบาทในการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน ภาคเอกชน ร่วมกันแสดงความคิดเห็นวางกฎ กติกา และทำประชาคมร่วมกันในการกำหนดแผนงาน เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาในการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงที่เกิดขึ้น เช่น การสร้างจิตสำนึกของคนในชุมชนในการต่อต้านการใช้เครื่องมือ กำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนเพื่อชุมชน พัฒนาป่าชายเลนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของเยาวชนและบุคคลทั่วไป กำหนดบทลงโทษกับผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง ร่วมกับการส่งเสริมการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือเปล่า ซึ่งเป็นวิธีที่รักษาสมดุลทางธรรมชาติ เพื่อช่วยเหลือผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงให้มีหอยแครงเก็บได้ตลอดไป

3.1.2 การรวมกลุ่ม การรวมเป็นกลุ่มในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร มีหลายกลุ่มที่มีความเข้มแข็ง เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ชีวภาพบ้านดอนผิงแดด กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน จึงควรส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ด้วยการส่งเสริมให้แต่ละกลุ่มมีการปฏิบัติงานที่เชื่อมโยงกันได้ในพื้นที่ จะส่งผลให้ชุมชนเกิดการพัฒนาร่วมกัน เกิดความเข้มแข็งในการประกอบอาชีพได้ เช่น การดำเนินงานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ

บ้านดอนผิงแดด งดการใช้สารเคมี ก็จะส่งผลต่อคุณภาพน้ำในพื้นที่ ทำให้บริเวณชายฝั่งไม่มีผลกระทบด้านคุณภาพน้ำ ทำให้ไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง และภาครัฐควรร่วมกับแกนนำกลุ่มต่างๆ ในการส่งเสริมการจัดระบบการทำงานของกลุ่ม เนื่องจากภาครัฐมีองค์ความรู้ในการบริหารจัดการเพื่อความสำเร็จ

3.1.3 ชุมชนเข้มแข็ง โดยการเลือกผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีความเสียสละในการทำงานเพื่อส่วนรวม ยอมรับการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง บนพื้นฐานวัฒนธรรม ความเชื่อ คุณค่าดั้งเดิม ศาสนา และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน โดยใช้ศักยภาพของผู้นำและของชุมชนที่สามารถคลี่คลายและจัดการปัญหาด้วยตนเอง ภายใต้วรร่วมมือและสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ การบริหารจัดการด้านชุมชนให้มีความเข้มแข็งนั้น คนในชุมชนต้องมีความตระหนัก และห่วงใยต่อความเป็นไปของชุมชนและของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในอนาคต แกนนำต้องมีศักยภาพในการทำงานสามารถโน้มน้าวให้สมาชิกในชุมชนร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และป้องกันการลักลอบการใช้เครื่องมือเก็บหอยแครงจากทั้งบุคคลภายนอกและภายในชุมชนเอง

3.2 แนวทางการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

3.2.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ทุกภาคส่วนตั้งแต่ระดับประชาชน องค์การบริหารส่วนตำบล องค์การที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด เน้นการตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านสภาพแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลบางขุนไทรในอนาคต นอกจากนี้ ควรผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติในเรื่องของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในการปกป้อง คุ้มครอง พื้นฟูการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ร่วมกับการปลูกฝังเยาวชนให้รู้จักรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ

3.2.2 การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อรักษาวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติของชาวตำบลบางขุนไทรนั้น ต้องให้คนในชุมชนดำเนินวิถีชีวิตการประกอบอาชีพตามวิถีดั้งเดิม โดยคำนึงถึงทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ถ่ายทอดวัฒนธรรมการประกอบอาชีพจากรุ่นสู่รุ่น ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์

3.3 แนวทางการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ

3.3.1 การพึ่งตนเอง เพื่อให้การประกอบอาชีพเก็บหอยแครงเป็นอาชีพที่ยั่งยืน การพึ่งตนเองเป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญ ผู้ประกอบอาชีพในชุมชนตำบลบางขุนไทร จะ

สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ต้องเรียนรู้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ตามธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด และรักษาพันธุ์หอยแครงไม่ให้หมดสิ้นควบคู่ไปกับการรักษาสมดุลของระบบนิเวศชายฝั่งทะเล ก็จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เป็นอาชีพที่สามารถพึ่งตนเองได้

3.3.2 การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม แนวทางการบริหารจัดการทรัพยากรในชุมชน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมนั้น ควรกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนเพื่อชุมชนในบริเวณพื้นที่ 27 ตารางกิโลเมตร โดยให้ชุมชนวางกฎ กติการ่วมกัน ในการเฝ้าระวังการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมถึงการคุ้มครองและป้องกันป่าชายเลนที่มีอยู่เดิมให้คงความสมบูรณ์ไว้ ส่งเสริมให้ประชาชนปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนโดยการพัฒนาป่าชายเลนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนและบุคคลทั่วไป การอนุรักษ์ป่าชายเลนนั้นจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และห้ามใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง เนื่องจากจะเป็นการทำลายพันธุ์ลูกหอยแครงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เพิ่มมาตรการในการเฝ้าระวังไม่ให้บุคคลภายนอกเข้ามาลักลอบคราดหอยแครงในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร หากพบผู้กระทำความผิด ต้องดำเนินการจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ผลจากการศึกษาในแต่ละประเด็นสามารถอภิปรายผลการศึกษา ดังนี้

1. สภาพปัญหาของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

1.1 ด้านสภาพแวดล้อม ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้เครื่องมือคราดหอย การช้อนหอย ซึ่งเกิดความเสียหาย ทำให้ลูกหอยแครงไม่สามารถเจริญเติบโตได้ ทั้งนี้ การใช้เครื่องมือดังกล่าว มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์มาก เนื่องจากการคราดหอยแครงจะทำให้มีการพลิกหน้าดิน เหมือนไถ ทำให้ดินทับลูกหอย และลูกสัตว์น้ำวัยอ่อนอื่นๆ ตาย ส่วนการช้อนโพงหรือช้อนลูกหอยแครง ซึ่งมีขนาดเท่าเม็ดถั่วไปขาย ก็มีพื้นที่ทำให้หอยแครงสูญพันธุ์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สืบพงศ์ ธรรมชาติ และคณะ (2547) ได้ทำการศึกษาลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการของประชาชนเพื่อการวิจัยและพัฒนาพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง : กลุ่มประมงพื้นบ้าน ซึ่งพบปัญหาที่มีความสำคัญที่ได้จากการวิจัยคือ กรณีของประมงพื้นบ้านริมฝั่งทะเลเหตุสำคัญที่ทำให้ปริมาณสัตว์น้ำลดลงไปโดยเฉพาะ

ปลา คือ เรืออวนลากขนาดใหญ่ เรืออวนรุน และเรือคันไชปู การจับปลาดังกล่าวนี้นี้ จะจับได้ปริมาณมาก สัตว์น้ำขนาดเล็กก็ถูกจับด้วย ดังนั้น จึงทำให้ปริมาณของสัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็ว และขาดห่วงโซ่วงจรการขยายพันธุ์ของสัตว์น้ำริมฝั่งทะเล และรวมถึงการทำลายป่าชายเลนด้วย

1.2 ด้านเศรษฐกิจ ปริมาณหอยแครงที่มีอยู่ปัจจุบัน ยังมีเพียงพอให้ผู้ประกอบอาชีพในพื้นที่บางขุนไทรได้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครงเพื่อหารายได้เลี้ยงตนเองและครอบครัวได้อีกนาน ทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องหนี้สินที่เกิดจากการลงทุนประกอบอาชีพ และการเก็บหอยแครงต้องเก็บตามเวลาที่ธรรมชาติกำหนด ทั้งนี้ การพัฒนาเศรษฐกิจอาชีพการเก็บหอยแครงของชุมชนตำบลบางขุนไทร จะต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากการพึ่งตนเองของผู้ประกอบอาชีพ ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่แบบ พออยู่พอกิน ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และประสบความสำเร็จในการพัฒนา โดยไม่ทำลายธรรมชาติ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ในที่สุด สอดคล้องกับ วรจกมล โตรส และวิภาวรรณ ปาณะพล (2551) ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของชุมชนเลี้ยงสัตว์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีผลสรุปในด้านปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืน 4 ด้าน คือ 1) ปัจจัยทุนทางสังคม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและไม่เป็นรูปธรรม โดยปัจจัยทุนที่เป็นรูปธรรม คือ สมาชิกในชุมชนเลี้ยงสัตว์และทรัพยากรธรรมชาติที่มีในพื้นที่ 2) ปัจจัยการรวมกลุ่มและชุมชนเข้มแข็ง โดยผู้นำชุมชนเป็นผู้กระตุ้นให้สมาชิกในชุมชนเกิดความสนใจ ต้องการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาเรื่องอาชีพการเลี้ยงสัตว์ 3) ปัจจัยด้านทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ได้แก่ ป่า ชุมชนดิน แหล่งน้ำ และที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ซึ่งทำให้ชุมชนแห่งนั้นมีหลากหลายทางชีวภาพ มีระบบนิเวศที่ดี โดยชุมชนต้องมีกิจกรรมในการสร้างจิตสำนึกของสมาชิกเพื่อให้รักษาทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่า และรักษาสภาพแวดล้อม 4) ปัจจัยการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งเป็นการสนับสนุนในรูปองค์ความรู้ หรือทุนจากภายนอกเพื่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานให้แก่ชุมชน เช่น แหล่งน้ำธรรมชาติ ระบบชลประทาน เป็นต้น

2. ปัจจัยการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

2.1 ปัจจัยการบริหารจัดการทางสังคม โดยการมีส่วนร่วมของหลายๆ ฝ่าย เป็นการรวมตัวกันระหว่างองค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเล สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาให้กับผู้ประกอบอาชีพเก็บหอยแครงที่เดือดร้อนจากกรณีเรือคราดการใช้เครื่องมือที่ผิดกฎหมาย การมีส่วนร่วมจึงเป็นกระบวนการและวิธีการที่จะเปิดโอกาสให้ทุกคนในสังคม สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา การแบ่งสรรผลที่ได้มาจากการพัฒนาอย่าง

เป็นธรรม และการตัดสินใจในการกำหนดเป้าหมาย วางนโยบาย วางแผน และปฏิบัติตามแผนที่ได้กำหนดไว้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ โคเสน และอัสพ์ (2005: 200-201) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 แบบ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมตัดสินใจ (Decision making) ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ 2) การมีส่วนร่วมปฏิบัติการ (Implementation) ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ 3) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ประกอบด้วยผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคม และส่วนบุคคล และ 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation)

2.2 ปัจจัยการบริหารจัดการทางสิ่งแวดล้อม โดยการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ไม่ให้ส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ร่วมมือกันอนุรักษ์แหล่งกำเนิดหอยแครง สร้างจิตสำนึกให้ผู้ประกอบการอาชีพและชาวประมงไม่ใช้เครื่องมือที่ทำลายหน้าดิน อันเป็นการทำลายพื้นที่อาศัยของหอยแครงวัยอ่อน ส่งเสริมการปลูกป่าและการเรียนรู้ระบบนิเวศน์ป่าชายเลน โดยการสร้างจิตสำนึกกับเยาวชนรุ่นหลังให้รู้จักวางแผนและรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งนี้การเจริญเติบโตและการขยายพันธุ์ของหอยแครง ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติเป็นหลัก ชุมชนจึงควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันในทรัพยากรทางธรรมชาตินั้นอย่างยั่งยืนตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2534: 142) ให้ความสำคัญการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน คือ การพัฒนาซึ่งรักษาความสมดุลระหว่างการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและการสงวนทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือเป็นการพัฒนาที่ให้เศรษฐกิจเจริญรุ่งเรืองอย่างต่อเนื่อง และในขณะเดียวกันทรัพยากรธรรมชาติก็ได้รับการสงวนรักษาไว้ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

2.3 ปัจจัยการบริหารจัดการทางเศรษฐกิจ การพึ่งตนเองของผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงในชุมชนตำบลบางขุนไทร เน้นการพัฒนาเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการอยู่รอดด้วยตนเอง นับเป็นการสร้างความสมดุลของคนในชุมชน ทั้งนี้ ผู้ประกอบการอาชีพในตำบลบางขุนไทร มีความสามารถในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และความสามารถในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ดำรงอยู่ไม่ให้เสื่อมเสียไปจนหมดสิ้น หรือไม่ให้เสียสมดุลธรรมชาติ สามารถใช้ทรัพยากรในชุมชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (อ้างถึงใน สิริกาญจน์ อุ่นนันทกา, 2547: 23-24) ได้ให้ความหมายของการพึ่งตนเองได้ หมายถึง ความสามารถในการดำรงอยู่ได้อย่างอิสระ มั่นคง สมบูรณ์ การพึ่งตนเองได้ มีทั้งระดับปัจเจกและชุมชน คำว่า ปัจเจกชนพึ่งตนเอง ก็หมายถึง การที่บุคคลสามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างอิสระ

ส่วนชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีการกระทำระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอตามกฎระเบียบสังคม เพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละคนหรือเป้าหมายร่วมกัน ณ พื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งเป็นเวลานานพอสมควร

3. แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงที่ยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

จากการศึกษา ทบทวน ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ สัมภาษณ์ สอบถาม ในกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง ประกอบกับการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน พบว่า การพัฒนามนุษย์เป็นแกนกลางของการพัฒนาด้านอื่นๆ ระบบการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ จะต้องมีการพัฒนาทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญาของคนภายในชุมชน ซึ่งเป็นแนวคิดตามที่พระธรรมปิฎกได้กล่าวไว้ ซึ่งเมื่อพัฒนาได้แล้ว มนุษย์จะเป็นแกนกลางที่สำคัญในการพัฒนาด้านอื่น นอกจากนี้ การพัฒนาที่ประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน และกลุ่มเครือข่ายชุมชน ซึ่งในทุกองค์ประกอบที่กล่าวมา หากเกิดการพัฒนาในภาวะที่สมดุล ก็จะทำให้สามารถแก้ปัญหาของชุมชน ชุมชนเกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ และจะเกิดความยั่งยืนได้ในที่สุด ดังนั้น การบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการประกอบอาชีพเก็บหอยแครงได้ ต้องมีแนวทางการบริหารจัดการปัจจัยเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้ใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจ

3.1 แนวทางการบริหารจัดการด้านสังคม

3.1.1 ด้านการมีส่วนร่วม เนื่องจากการมีส่วนร่วมมีความสำคัญ เป็นการสร้างเครือข่าย ระหว่างประชาชน ชุมชน ภาครัฐ ตัดสินใจและร่วมกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการด้านการมีส่วนร่วม ต้องเริ่มจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติการ ร่วมในผลประโยชน์ และร่วมในการประเมินผล องค์การที่มีส่วนสำคัญในการสร้างการมีส่วนร่วมในพื้นที่ ได้แก่ ผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลตำบลบางขุนไทร สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) ร่วมกับผู้ประกอบการเก็บหอยแครง สอดคล้องกับ ปาริชาติ วลัยเสถียร และคณะ (2548 : 199-201) ได้กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนานั้น ประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการปฏิบัติงานโดยมีนักพัฒนา หรือนักวิชาการจากภายนอกเป็นผู้ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลข่าวสาร และเทคโนโลยี กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการพัฒนา มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญของปัญหา

3.1.2 ด้านการรวมกลุ่ม การเกิดกลุ่มเป็นการรวมตัวของประชาชนในชุมชน ที่มีปัญหาเดียวกัน มีวัตถุประสงค์ มีผู้นำกิจกรรมเป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์และ

คลี่คลายปัญหาของกลุ่ม โดยใช้ขีดความสามารถที่มีอยู่จัดการปัญหาของชุมชนตนเองได้ด้วยการบริหารจัดการกลุ่มโดยคัดเลือกผู้นำที่มีความสามารถ และมีการเรียนรู้ร่วมกันกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานอื่นๆ อย่างต่อเนื่อง โดยใช้พื้นฐานทางวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน ให้พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน สร้างเครือข่ายความร่วมมือจากภาคีภายนอกชุมชน สอดคล้องกับ ไอแวนเซอร์วิส และคอนเนอร์ (อ้างถึงใน จุฑารัตน์ พูลเกษ, 2545: 17) ให้ความหมายว่า การรวมกลุ่มเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ 1) จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการและความพึงพอใจของมนุษย์ ในด้านความต้องการความมั่นคงปลอดภัย เป็นธรรมชาติของมนุษย์ หรือสิ่งมีชีวิตในอันที่จะดำรงไว้ซึ่งชีวิตของตน ความต้องการทางสังคม บุคคลต้องการให้คนเป็นที่ยอมรับของกลุ่มหรือสังคม ทำให้รู้สึกว่าเป็นคนที่มีคุณค่าและมีพวกพ้อง ความต้องการชื่อเสียง เกียรติยศ เป็นความต้องการเกียรติ หรือความภูมิใจในตนเอง ต้องการได้รับการยกย่องนับถือว่าเป็นผู้มีความสามารถ มีเกียรติหรือมีอำนาจ 2) จัดตั้งขึ้นตามลักษณะความคล้ายคลึงและสิ่งดึงดูด หมายถึง กลุ่มมักจะถูกตั้งขึ้นจากการที่บุคคลได้มีปฏิสัมพันธ์กัน 3) การจัดตั้งกลุ่มเพราะเหตุผลในเชิงผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ การจัดตั้งกลุ่มขึ้นในกรณีนี้เพราะบุคคลมีความเชื่อว่า ถ้าหากรวมตัวกันเป็นกลุ่มแล้ว จะได้รับผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจจากงานที่กระทำ

3.1.3 ด้านชุมชนเข้มแข็ง เพื่อสร้างให้ชุมชนมีขีดความสามารถ ควรมีผู้นำที่มีความรู้ ความสามารถ ใช้การเรียนรู้ร่วมกัน จัดประชุม เพื่อให้เกิดการเอื้อต่อการเกิดกลุ่ม และให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม เช่น กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ผู้นำชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลตำบลบางขุนไทร สถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) ทำให้ชุมชนมีขีดความสามารถในการจัดการปัญหาของตนเองได้ด้วยการเลือกผู้นำที่มีความสามารถ มีการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนที่พึ่งพาเอื้อเฟื้อกันและกัน รวมทั้งหาเครือข่ายความร่วมมือจากภาคีภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยการเพิ่มศักยภาพของคนและชุมชนให้เข้มแข็ง มีความพร้อมในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน ความเข้มแข็งของชุมชน จึงเป็นฐานสำคัญในการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม รวมถึงการสร้างกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่ยั่งยืนในอนาคต

3.2 แนวทางการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

3.2.1 การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินงานของชุมชนต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการจัดการ การสงวนรักษา การใช้อย่างประหยัด ทัวถึง รวมไปถึงการพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมด้วยนั้น ทุกหน่วยงานในพื้นที่

ต้องมีบทบาทร่วมกันในการรณรงค์ให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ทุกคนตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาด้านสภาพแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นในพื้นที่ตำบลบางขุนไทรที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ให้คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด ทุกคนจะต้องคำนึงถึงระยะเวลาในการรักษาพันธุ์หอยแครงและระบบนิเวศน์ให้อยู่กับธรรมชาติให้นานที่สุด ปลุกฝังเยาวชนในชุมชนท้องถิ่น ให้รู้จักรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและอนุรักษ์การประกอบอาชีพเก็บหอยแครงด้วยมือเปล่า เพื่อรักษาหน้าดินและระบบนิเวศน์ให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (เล่มที่ 1 : 11-15) ได้สรุปการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนว่า เป็นการจัดการเพื่อการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืน โดยคำนึงถึงทั้งประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นในปัจจุบันและประโยชน์ในระยะยาวควบคู่กันไป ตามหลักบูรณาการ 3 ประการ ได้แก่ 1) การบูรณาการด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม เป็นหลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน เนื่องจากสิ่งแวดล้อมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมและเศรษฐกิจ ในวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละวันซึ่งจะมีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่แตกต่างกันไป ตามลักษณะของสังคม ค่านิยม และวัฒนธรรม รวมทั้งฐานะทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน 2) การบูรณาการในเชิงนิเวศ การพิจารณาปัจจัยและความสัมพันธ์ในระบบนิเวศน์ ไม่อาจแยกส่วนเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเน้นเอาเพียงการจัดการอยู่แต่ตัวทรัพยากรเท่านั้น เช่น การจัดการป่าไม้ ต้องพิจารณาทั้งสัตว์ป่า แหล่งน้ำ การตั้งถิ่นฐาน และการใช้ประโยชน์ของชุมชน การท่องเที่ยวและการเกิดมลพิษในพื้นที่ด้วย และ 3) การบูรณาการวิธีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรต้องพิจารณาวิธีการจัดการอย่างรอบด้าน เพื่อให้เกิดความสมดุลและให้สามารถเอื้อประโยชน์ได้ในระยะยาว โดยเป็นหน้าที่ของผู้บริหารท้องถิ่นที่ต้องตัดสินใจพิจารณาให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการ และไม่มากจนเกิดผลกระทบต่อความสมดุลของระบบนิเวศ มีการสงวนรักษาบางส่วนไว้ รวมทั้งให้มีการบำบัดและฟื้นฟูส่วนที่เสื่อมโทรมควบคู่กันไป เพื่อป้องกันผลกระทบที่จะเกิดขึ้น

3.2.2 การมีวิถีชีวิตที่สอดคล้อง เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ของชุมชนที่เชื่อมโยงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาและสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน ดังนั้น ต้องให้ชุมชนดำเนินวิถีชีวิตตามปกติ โดยคำนึงถึงทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นสำคัญ สนับสนุนและส่งเสริมให้รู้จักการอนุรักษ์และหวงแหนอาชีพของชุมชน โดยถ่ายทอดให้เป็นวัฒนธรรมจากรุ่นสู่รุ่น รวมทั้งให้ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ วันดี รัตนมณี (2543 : 172) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยการรวมกลุ่มและการจัดการกิจการกลุ่มของชมรมชาวประมงทะเลสาบ

สงขลาตอนล่าง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยการรวมกลุ่มที่สำคัญ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การตั้งถิ่นฐาน การปกครอง การศึกษา ศาสนา ความเชื่อ และประเพณี

3.3 แนวทางการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจ

3.3.1 การพึ่งตนเอง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองนั้น ต้องทำให้คนในชุมชนมีความสามารถที่จะช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด จากการประกอบอาชีพไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็นปัจจัยสี่พอเพียง ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง ชุมชนต้องเรียนรู้การใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด และรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ทั้งพันธุ์หอยแครง ระบบนิเวศชายฝั่งทะเลให้ดำรงอยู่ไม่ให้หมดสิ้นและเสียสมดุลธรรมชาติ เพื่อให้สามารถประกอบอาชีพได้นานที่สุด ผู้ประกอบอาชีพและผู้นำในชุมชน จะต้องเรียนรู้การใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว และสังคมให้มากที่สุด สามารถหาเลี้ยงชีพได้อย่างไม่เดือดร้อน ซึ่งสอดคล้องกับ นัศรทิพย์ นาคสุดา (อ้างถึงใน อาร์ม หุ่นศิริ, 2545 : 30-31) ได้กล่าวถึงเงื่อนไขในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองของชุมชน ไว้ 6 ประการด้วยกัน 1) การพัฒนาจะต้องเป็นกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) ต้องมีจิตสำนึก มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำด้วยความสมัครใจ 3) จิตสำนึกนี้จะต้องมีการผลิตซ้ำ คือผู้สืบทอดจิตสำนึกของหมู่บ้าน แล้วจึงถ่ายทอดให้คนรุ่นหนุ่มสาวของหมู่บ้าน ต้องทำให้เขามีความระลึกถึงการรวมตัวเป็นชุมชนของหมู่บ้าน เพราะคนเหล่านี้จะเป็นผู้สืบทอดวัฒนธรรมของหมู่บ้านต่อไป 4) ต้องมีการรวมตัวกันในรูปแบบสหพันธ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งจะมีประโยชน์ในแง่ที่ว่ากิจกรรมหลายอย่างจะต้องติดต่อกับภายนอก สหพันธ์จะเป็นพลังในการต่อรองได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับรัฐหรือในการทำกิจกรรมเศรษฐกิจที่ใหญ่ขึ้น การเกิดของสหพันธ์จะช่วยเสริมศักยภาพของหน่วยย่อยในท้องถิ่น และพัฒนาการไปสู่ประชาธิปไตย 5) การประสานวัฒนธรรม ควรที่จะส่งเสริมให้ชาวบ้านประสานวัฒนธรรมของตัวเอง หรือกิจกรรมของตัวเองกับคนอื่น ๆ ในสังคมด้วยทั้งในระดับคนชั้นกลางและข้าราชการ ซึ่งจะทำให้เกิดพลังมากขึ้น และ 6) ชุมชนมีความสัมพันธ์ที่เหมาะสมกับสถานะแวดล้อมธรรมชาติ ซึ่งชุมชนที่พึ่งตนเองได้น่าจะเป็นชุมชนที่อนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมด้วย

3.3.2 การใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเหมาะสม การใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนอย่างฉลาด โดยใช้ให้น้อย เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยคำนึงถึงระยะเวลาในการใช้ให้ยาวนาน และก่อให้เกิดผลเสียหายน้อยที่สุด ดังนั้น แนวทางการบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความเหมาะสมนั้น ควรกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำของชุมชนเพื่อชุมชนในบริเวณ 27 ตารางกิโลเมตร โดยให้ชุมชนวางกฎ กติการ่วมกัน ในการเฝ้าระวังการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางธรรมชาติ รวมถึงการคุ้มครองและป้องกันป่าชายเลนที่มีอยู่เดิม

ให้คงความสมบูรณ์ไว้ ร่วมกับการส่งเสริมให้ประชาชนปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมเพื่อให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และสร้างจิตสำนึกให้กับเยาวชนโดยการพัฒนาป่าชายเลนให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของเยาวชนและบุคคลทั่วไป การอนุรักษ์ป่าชายเลนนั้นจะต้องดำเนินการอย่างจริงจัง และห้ามใช้เครื่องมือในการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง เนื่องจากจะเป็นการทำลายพันธุ์ลูกหอยแครงที่มีอยู่ตามธรรมชาติ เพิ่มมาตรการในการเฝ้าระวังไม่ให้บุคคลภายนอก เข้ามาลักลอบคราดหอยแครงในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร หากพบผู้กระทำความผิด ต้องดำเนินการจับกุมและลงโทษผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับ นิวัติ เรืองพานิช (อ้างถึงใน สุริย์ เขียวมรกต, 2548: 18-19) ได้สรุปแนวความคิดและหลักการในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติต้องรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างชาญฉลาดให้เป็นประโยชน์ต่อมหาชนมากที่สุด ยาวนานที่สุด ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรที่เกิดขึ้นใหม่ได้หรือใช้แล้วหมดไป การอนุรักษ์ทรัพยากรดินเพื่อความอุดมสมบูรณ์จะส่งผลดีต่อทรัพยากรอื่นๆ เช่น น้ำ ป่าไม้ และสัตว์ป่า ในขณะที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์ต้องคำนึงถึงทรัพยากรอื่นที่มีส่วนสัมพันธ์กันด้วย ทั้งนี้ การวางแผนจัดการทรัพยากรอย่างชาญฉลาดจะต้องไม่แยกมนุษย์ออกจากสภาพแวดล้อมทางสังคมหรือวัฒนธรรม หรือสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เพราะว่าวัฒนธรรมและสังคมของมนุษย์ได้พัฒนาตัวเองมาพร้อมกับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติของสังคมนั้นๆ โครงการอนุรักษ์จะประสบความสำเร็จได้ ผู้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติจะต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรนั้นๆ และใช้อย่างชาญฉลาด การอนุรักษ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือในชนบท การทำลายทรัพยากรธรรมชาติใดๆ ด้วยเหตุใดก็ตาม เท่ากับเป็นการทำลายความศิวีไลของมนุษย์ การดำรงชีวิตมนุษย์ขึ้นอยู่กับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นพืชหรือสัตว์ มนุษย์จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในธรรมชาติและเชื่อในความเป็นไปตามธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ไม่สามารถจะนำสิ่งใดมาทดแทนธรรมชาติได้ทั้งหมด การอนุรักษ์นอกจากจะเพื่อการอยู่ดีกินดีของมวลมนุษย์แล้ว ยังจำเป็นต้องอนุรักษ์ธรรมชาติเพื่อความสมบูรณ์ และเป็นผลดีทางด้านจิตใจด้วย ดังนั้น จากจำนวนประชากรของโลกที่เพิ่มมากขึ้นทุกวัน แต่ทรัพยากรธรรมชาติกลับลดน้อยถอยลงทุกที ทุกคนจึงควรเริ่มต้นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเนื่องจากไม่มีใครทราบได้ว่าการใช้ทรัพยากรในบั้นปลายนั้นจะเป็นอย่างไร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่อง แนวทางการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงอย่างยั่งยืน ในพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ในครั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. ระดับนโยบาย

เพื่อให้การบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครงเป็นไปอย่างยั่งยืน กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรดำเนินการกำหนดนโยบายในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม ทั้งในในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อเป็นหลักการให้หน่วยงานและเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ยึดถือและนำไปปฏิบัติ รวมทั้งการเผยแพร่ข่าวสารด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงและอาชีพอื่นๆ ของประชาชนในชุมชนท้องถิ่น โดยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง ส่งเสริมการศึกษาวิจัยเพื่อการค้นหาวิธีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติแบบใหม่ๆ จัดตั้งศูนย์เพาะพันธุ์สัตว์น้ำทางทะเลในพื้นที่ อีกทั้งมีระบบการติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายอย่างเป็นรูปธรรม ลดการขาดแคลนทรัพยากรธรรมชาติและการสูญเสียสมดุลของสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์และการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆ นอกจากนี้ ควรผลักดันให้มีกฎหมายในการให้กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรฯ มีอำนาจในการปราบปราม ควบคุมกับกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งจะเป็นการเพิ่มบุคลากรในการปฏิบัติงานด้านการดูแลพื้นที่ชายฝั่ง เพื่อช่วยเหลือหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการดูแลปราบปรามผู้กระทำความผิดกฎหมาย

2. ระดับบริหารจัดการ

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลตำบลบางขุนไทร องค์การบริหารส่วนตำบลบางขุนไทร และสถานีพัฒนาทรัพยากรป่าชายเลนที่ 6 (เพชรบุรี) ต้องร่วมมือกันกำหนดแนวทางการจัดทำแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อการพัฒนาพื้นที่ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม โดยการจัดกิจกรรม คุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ กำหนดพื้นที่ตำบลบางขุนไทร อำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ให้เป็นพื้นที่อยู่ในแผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พื้นที่ให้คงสภาพ กำหนดแผนการจัดการมลพิษและแผนบำบัดน้ำเสีย ตลอดจนการกำจัดขยะมูลฝอยในพื้นที่ชายฝั่งทะเล เสริมสร้าง บำรุง พื้นที่ฟู โดยการจัดทำแผนพัฒนา การบำรุง ดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติชายฝั่งทะเล โดยการจัดทำโครงการส่งเสริมการปลูกป่าชายเลน ดำเนินการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ โดยจัดตั้งงบประมาณสนับสนุน จัดทำโครงการฝึกอบรมในด้านการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ ให้ความรู้แก่ประชาชนผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครง ประชาชน ชาวชน โดยการเร่งสร้างจิตสำนึกให้ทุกคนเกิดความตระหนักในการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ เช่น หอกระจายข่าว แผ่นพับ วารสาร ป้ายประชาสัมพันธ์ ฯลฯ ทั้งนี้ การกำหนดแผนงาน แนวทางปฏิบัติต่างๆ ต้องให้ความสำคัญกับการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง

3. ระดับปฏิบัติการ

ผู้ประกอบการอาชีพเก็บหอยแครงและประชาชนในชุมชน ต้องรวมกลุ่มกันอนุรักษ์ ทรัพยากรชายฝั่งทะเล โดยเริ่มจากสิ่งใกล้ตัวและทำได้ง่าย คือ ชาวบ้านในชุมชนจะต้องไม่ทิ้งขยะ หรือของเสียลงสู่แม่น้ำลำคลองที่ไหลลงสู่ทะเล ร่วมมือกันดูแลรักษาชายฝั่งทะเลบางขุนไทรให้คง สภาพเดิม ไม่ให้เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพดินและป่าชายเลน โดยยึดหลักการดำเนินวิถีชีวิต แบบดั้งเดิมด้วยการเก็บหอยแครงด้วยมือ เพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิตของผู้ประกอบการอาชีพเก็บ หอยแครงและประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเอง แบ่งหน้าที่ในการปกป้อง คุ้มครอง พื้นฟูการใช้ ทรัพยากรในท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน และไม่ส่งผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อม หากพบเห็นผู้กระทำความผิด ต้องแจ้งขอความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่และผู้นำชุมชน นอกจากนี้ ต้องสร้างความตระหนักในการวางแผนทรัพยากร ไม่กระทำหรือสนับสนุนให้เกิดการ ใช้เครื่องมือผิดกฎหมายเข้ามาลักลอบกระทำในเขตพื้นที่อนุรักษ์

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยอื่นๆ ที่มีผลต่อความสำเร็จของการประกอบอาชีพเก็บหอยแครง
2. ควรศึกษาประสิทธิภาพของชุมชนต่อการพัฒนาอาชีพเก็บหอยแครง